

VÅR GEOLOGISKE NASJONALARV

Vårt store geologiske mangfold har betydd mye for nordmenn gjennom hundreder og tusener av år. Det er derfor på høy tid at vi øker oppmerksomheten rundt våre geologiske severdigheter og vår felles geologiske nasjonal arv. For ytterligere å fremheve betydningen av norsk geologis bidrag til samfunnets velstand starter nå også kåringen av et Geologisk nasjonalmonument.

TEKST: Arvid Nættvedt, president
Norsk Geologisk Forening

Prekambriske gneiser. Bigganjarga tillitt. Ordovicium på Hovedøya. Skyvedekken på Hårteigen. Kobbermalmen på Røros. Kolsåstoppens lavastrømmer. Permiske larvikitter. Vikinggrabenen. Ekofisk-feltet. Geirangerfjorden. Ra-morenen på Mølen og Jomfruland. Trollhogget. Rykende "skorsteinspiper" i Nord-Atlanteren. Bare for å nevne noen.

Vi har et stort antall geologiske severdigheter å vise frem fra norsk geologi. Noen er

unike for landet vårt, andre er ganske vanlige, men de forteller alle litt om hvordan landet vårt ble til, eller de er gode eksempler på geologiske prosesser eller fenomener. Noen blir verdsatt i et internasjonalt perspektiv, der geologer fra hele verden kommer til oss for å lære, mens andre egner seg ypperlig i undervisning på skole- og studienivå. Noen geologiske severdigheter er bare spektakulære, og den viktigste verdien ved dem er at de skaper oppmerksomhet og interesse.

De fleste severdighetene (i ordets rette forstand) befinner seg selvsagt på land. Men både kontinentalsokkelen (havbunnen så vel som lagene under) og bunnen av dyphavet har en rekke geologiske attraksjoner som har både akademisk og kommersiell verdi. De er selvsagt ikke like lett tilgjengelige for menigmann, fordi de bare kan studeres ved hjelp av avansert teknologi. Ikke desto mindre er de en del av vårt geologiske mangfold, og de må derfor ikke glemmes når vi presenterer vår geologiske nasjonal arv.

Norsk geologi har med andre ord noe for enhver smak. Det gjelder forskere, studenter, skoleelever, amatørgeologer så vel som naturinteresserte, og selvfølgelig – de flere

tusen profesjonelle geologene som hver eneste dag befatter seg med norsk geologi på en eller annen måte.

Men hvor godt kjenner norske geologer til våre egne severdigheter? Og i hvilken grad er menigmann oppmerksom på perlene i norsk geologi? Og blir de brukt på en slik måte at de fremmer kunnskap om naturen og miljøet?

I stedet for å svare på spørsmålene direkte, har Norsk Geologisk Forening (NGF) besluttet å slå et slag for vår egen geologiske nasjonal arv. Det gjør vi ved å sette i gang en prosess hvor alle som vil kan nominere geologiske severdigheter og til slutt være med og kåre et Geologisk nasjonalmonument. En geologisk nasjonal arv og et geologisk nasjonalmonument vil kunne bli fyrtårn både for skoleverket og turismen, naturlige ekskursjons- og reisemål for elever, studenter, samt norske og utenlandske turister.

Vi har valgt å holde Svalbard utenfor denne gangen, selv om øygruppen har en mengde attraksjoner som geologer fra hele verden reiser til for å studere. Det skyldes Svalbards spesielle politiske status. I tillegg er Svalbard (utenfor Longyearbyen) utilgjengelig for de aller fleste.

FORSLAG PÅ KANDIDATER

Forslag til vår geologiske nasjonal arv kan legges inn på www.geoportalen.no/nasjonal-arv. Alle forslag vil automatisk bli med i kåringen av et *Geologisk nasjonalmonument*. Alle forslagsstillere vil være med i trekningen om en musematte i vår nasjonalstein larvikitt.

Bigganjargatillitten i Varanger, også kalt Reuschmorenen, forteller om en istid sent i prekambrium (urtiden, se tidsskala side 9) som blir referert til som Varangeristiden. I følge Anna Siedlecka (*Landet blir til*, 2006) er denne forsteinete morenen i "det internasjonale stjernesjiktet blant verdens mest severdige lokaliteter". I de senere årene har den fått fornyet interesse fordi den i hht. teorien om "Snowball Earth" representerer ett av flere tidsintervaller sent i urtiden da hele Jorden var dekket av is. Her ser vi morenen ligge over mye eldre prekambriske sandsteiner, og at bevegelsen har skapt skuringsstriper i underlaget. Forekomsten ble fredet allerede i 1967, så det er forbudt å skade den eller ta med seg steinprøver. Få vil være uenige om at Bigganjargatillitten hører med til "vår geologiske nasjonal arv".

Nomineringen vil finne sted på nettet, og i et samarbeid med GeoPublishing vil vi benytte nettstedet geoportalen.no som også ble brukt under kåringen av Norges nasjonalstein i 2007/2008 (www.geoportalen.no/nasjonaltbergart).

På nettstedet www.geoportalen.no/nasjonalarv vil alle som har lyst kunne foreslå gode kandidater. Det som kreves er nøyaktig stedsangivelse, en beskrivelse av lokaliteten (severdigheten), og en begrunnelse for hvorfor nettopp dette stedet hører med til vår geologiske nasjonalarv. Vi trenger selvsagt også navn og kontaktinformasjon på forslagsstillerne. I tillegg er det flott om det legges ved bilder.

Etter hvert vil vi sette i gang med en avstemning frem mot kåringen av vårt Geologiske nasjonalmonument. Kåringen vil til slutt finne sted på Vinterkonferansen i januar 2011.

En jury nedsatt av Norsk Geologisk Forening vil foreta det endelige valget. Avstemningen vil imidlertid være rettleidende for det valget som juryen gjør. Juryen vil også få i oppgave å nedsette retningslinjer for hvilke lokaliteter som kan innlemmes i den geologiske nasjonalarven, samt etter hvert være godkjennende instans for de steder som etter søknad skal få status som "geologisk nasjonalarv".

Juryen består av Arvid Nøttvedt (president, Norsk Geologisk Forening), Arne Bjørlykke (direktør, Naturhistorisk museum), Halfdan Carstens (redaktør, GeoPublishing), Kristin Krohn Devold (generalsekretær, Den Norske Turistforening), Ole Nashoug (daglig leder, Mummuthus), Bente Nyland (adm. direktør, Oljedirektoratet), Gunn Ovesen (adm. direktør, Innovasjon Norge), Morten Smelror (adm. direktør, Norges geologiske undersøkelse), Janne Sollie (direktør, Direktoratet for naturforvaltning).

Foto: Halfdan Carstens

Den lange Ra-morenen (Raet) går gjennom Østfold og Vestfold og ble dannet ved et brefremstøt i yngre dryas for ca. 12.000 år siden. Randmorenene fra denne tiden (Ra-trinnet), og som er kartlagt rundt hele Fennoskandia, er et av verdens mest markerte og tydelige minnesmerker fra istiden. Her ser vi Raet på Mølen i Vestfold der det også inngår i Gea Norvegica Geopark.

UNESCOS VERDENSARV

UNESCO oppmuntrer til å identifisere og bevare steder som har stor betydning for menneskene. Organisasjonen skiller mellom kulturarv og naturarv. Listen inneholder i dag 890 steder.

Norge har seks steder med på verdensarven: helleristningene i Alta, gruvebyen Røros, Bryggen i Bergen, Urnes stavkirke,

vestnorske fjorder (Nærøyfjorden og Geirangerfjorden) (GEO 05, 2005; GEO 07, 2005) og Vegaøyen (GEO 06, 2004); artiklene ligger også på www.geo365.no. UNESCO mener at det kun er det vestnorske fjordlandskapet som kan klassifiseres som "naturområde", men her hevder vi at helleristningen i Alta, gruvebyen Røros så vel som Vegaøyen kan knyttes opp mot geologiske

prosesser (hhv. landheving, malmdannelse og strandflaten) og derfor i høyeste grad har en "naturlig" (geologisk) komponent.

Nettstedet geology/about.com lister for øvrig 102 verdensarvsteder som har geologisk interesse. Kun det vestnorske fjordlandskapet er tatt med av de norske stedene på denne.